

Immateriële schade

Wettelijke grondslag immateriële schadevergoeding

Benadeelde maakt aanspraak op vergoeding van de geleden immateriële schade, omdat in artikel 6:106 sub a BW wordt gesproken over 'het oogmerk zodanig nadeel toebrengen'. Verdachte had met het uiten van de bedreiging immers het oogmerk om benadeelde vrees aan te jagen.

In dit verband wordt ook verwezen naar een recent artikel van mr. N.A. Schipper over het recente overzichtsarrest van de Hoge Raad over de benadeelde partij ('De Hoge Raad over de vordering benadeelde partij; op welke punten is er ruimte voor verduidelijking en/of heroverweging', TPWS 2019/101, p. 260-261). Hierin wordt betoogd dat voor bedreiging geldt dat wanneer dit bewezen wordt verklaard, ook het oogmerk om nadeel toe te brengen van artikel 6:106 sub a BW kan worden bewezen (zie bijlage 2).

In het bijzonder wijst benadeelde op ECLI:NL:RBUTR:2011:BP2915, ECLI:NL:RBAMS:2016:3644 en ECLI:NL:GHAMS:2018:871 waarin is geoordeeld dat een vergoeding voor immateriële schade, bij bedreiging, op basis van het oogmerk criterium van art. 6:106 sub a BW kan worden toegewezen.

Hoogte immateriële schadevergoeding

De omvang van de immateriële schadevergoeding dient naar billijkheid te worden vastgesteld. Volgens vaste jurisprudentie zijn onder andere richtinggevend voor de vaststelling van de omvang van het smartengeld:

- de aard van de normschending;
- de aard en ernst van het letsel;
- de aard, omvang en duur van de gevolgen.

Daarnaast dient er gekeken te worden naar toegewezen bedragen in vergelijkbare gevallen.

Voor de hoogte van de immateriële schadevergoeding wordt verwezen naar onderstaande uitspraak/uitspraken.

Rechtbank Midden - Nederland, 20-01-2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:5689

De smartengeldvergoeding in deze zaak bedraagt € 250,- geïndexeerd naar (jaartal delict) komt dat neer op € 260,-.

Ex-vriendin eenmalig verbaal bedreigd met de dood. "Ik ga je hoofd blazen". Gevoelens van angst en onveiligheid.

Aansluiting wordt gezocht bij de bovengenoemde uitspraak, omdat benadeelde ook eenmalig verbaal bedreigd is met enig misdrijf tegen het leven gericht. Ook benadeelde in de onderhavige zaak heeft gevoelens van angst en onveiligheid ervaren door de bedreiging. Hij durft immers niet alleen in de tuin te spelen en hij is alert als hij in de tuin is. Het bedrag aan smartengeld wordt in de onderhavige zaak in

beperkte mate verhoogd, omdat benadeelde niet meer vrijelijk durft te spelen in de tuin, terwijl dat toch een veilige plek zou moeten zijn voor hem.

Dit leidt tot de conclusie dat de immateriële schade van benadeelde gezien de omstandigheden, de ernst en de gevolgen in redelijkheid is te stellen op ten minste € 300,- en thans opeisbaar is.

Totale immateriële schade	€ 300,00
Totale schade	€ 300,00

Benadeelde verzoekt u de vordering met een bedrag van € 300,00 toe te wijzen en te vermeerderen met de wettelijke rente *vanaf het moment van het ontstaan van de schade.*

Mocht u van oordeel zijn dat de vordering geheel of gedeeltelijk onevenredig belastend is voor behandeling in het strafgeding, dan verzoekt benadeelde u om het deel dat niet onevenredig belastend is toe te wijzen en de vordering voor het overige niet-ontvankelijk te verklaren (*in plaats van af te wijzen*).

Tevens verzoekt benadeelde u een schadevergoedingsmaatregel ex artikel 36f Sr. op te leggen voor zowel het schadevergoedingsbedrag als voor de verschuldigde wettelijke rente.

Benadeelde behoudt zich op grond van artikel 51f lid 3 Sv. uitdrukkelijk het recht voor om eventueel overige, nu nog niet bekende of gevorderde, schade in een later stadium via een civiele procedure van de verdachte te vorderen.

ernstig delict met ernstige gevolgen of dat de benadeelde last heeft van angst of psychische schade.⁶⁹

Met name bij zaken waarin de vordering niet of niet gemotiveerd wordt betwist, zijn er uitspraken waaruit niet blijkt dat de juridische grondslag van het ander nadeel voldoende is onderzocht. Zo zijn er bijvoorbeeld uitspraken waarin de verdachte werd vervolgd voor oplichting of diefstal zonder braak of geweld of bedreiging met geweld, waarin een vergoeding voor ander nadeel werd toegekend, hoewel uit de uitspraak niet volgt op welke grond de vorderingen zijn toegewezen.⁷⁰ In deze zaken ging het telkens om een zogenoemde 'babbeltruc'.⁷¹ Zonder een nadere motivering staat echter niet vast dat de verdachte het oogmerk had om de benadeelde te kwetsen of angst aan te jagen (artikel 6:106 sub a BW) of dat sprake was van een dusdanig ernstige inbreuk op de persoonlijke levenssfeer dat die een persoonsaantasting in de zin van artikel 6:106 sub b BW opleverde.

De Hoge Raad benadrukt in het overzichtsarrest weliswaar dat de motivering meer aandacht verlangt naar mate vorderingen uitgebreider en specifiekere worden betwist, maar uit het voorgaande blijkt dat ook bij niet of niet gemotiveerd betwiste vorderingen een gereede aanleiding kan bestaan voor een nadere motivering. De introductie van een nadere motiveringsplicht voor de beslissing over de vordering benadeelde partij zou een zorgvuldigere afweging van de rechter in de hand kunnen werken en waarborgen dat schadevergoedingen slechts worden toegewezen wanneer aan de wettelijke grondslag wordt voldaan.⁷² Een nadere motiveringsplicht dwingt de rechter om na te denken en in concrete bewoordingen tot uitdrukking te brengen of en waarom hij de vordering toewijst, of en waarom hij een bepaald verweer afwijst en waarom hij een bepaald bedrag toekent. Dit wordt de inscherpingsfunctie van motiveren genoemd.⁷³ Daarbij zou een motiveringsplicht een bijdrage kunnen leveren aan de controlefunctie, die is gelegen in het vergemakkelijken van de toetsing door de gerechtshoven

en de Hoge Raad.⁷⁴ Het uitgangspunt dat het materiële burgerlijke recht van toepassing is voor de beoordeling van de vordering benadeelde partij, vereist een juiste uitleg van het civiele recht. Wanneer dat niet het geval is en slachtoffers via het strafproces wel, maar via een civiele procedure niet in aanmerking komen voor een vergoeding voor ander nadeel, zou sprake kunnen zijn van een grondslagverschuiving van de vordering benadeelde partij.⁷⁵

De uitwerking van het oogmerkvereiste en de aantasting in de persoon op andere wijze in de rechtspraak

Het is niet uitgesloten dat in zaken zoals hierboven genoemd wel degelijk sprake is van een van de omstandigheden zoals genoemd in artikel 6:106 BW, maar uitwerking hiervan in de rechtspraak laat soms te wensen over. Een nadere motiveringsplicht zou dan ook op dit punt een bijdrage kunnen leveren. Bij bedreiging zou bijvoorbeeld artikel 6:106 sub a BW de grondslag kunnen zijn van de vergoeding voor immateriële schade, omdat de verdachte het oogmerk heeft om het slachtoffer leed toe te brengen.⁷⁶ Echter, in de rechtspraak staat niet onomstotelijk vast wanneer wordt voldaan aan het oogmerkvereiste van artikel 6:106 sub a BW.⁷⁷ Een bewezenverklaarde kale bedreiging, waaronder de tekst 'ik haal je hoofd eraf' bleek onvoldoende om vast te kunnen stellen dat de verdachte het oogmerk had om nadeel in de zin van artikel 6:106 sub a BW toe te brengen.⁷⁸ Uit het bedreigen met geweld door het inrijden met een auto op politievoertuigen om te kunnen vluchten, kon het oogmerk om dit leed toe te brengen wel worden afgeleid.⁷⁹ Ook uit woorden als 'I will drive u to kill urself bitch. I go that far' bleek het oogmerk van de verdachte om de slachtoffers psychische schade toe te brengen.⁸⁰ Voor bedreiging zou mijns inziens moeten gelden dat wanneer de bedreiging wordt bewezenverklaard, ook het oogmerk om nadeel toe te brengen van artikel 6:106 sub a BW kan worden bewezen. Voor bedreiging is voldoende dat bij het slachtoffer door de aard van de bedreiging en de omstandigheden waaronder die plaatsvindt, de redelijke vrees kan ontstaan dat het misdrijf waarmee

69 Candido & Lindenbergh 2014, p. 4 (online).

70 Hof Den Haag 1 mei 2019, ECLI:NL:GHDHA:2019:949; Hof Amsterdam 28 februari 2019, ECLI:NL:GHAMS:2019:588; Hof Den Haag 23 februari 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:573; Hof Amsterdam 19 januari 2016, ECLI:NL:GHAMS:2016:270; Hof Den Haag 7 juli 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:1887; Rb. Rotterdam 20 december 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:10861; Rb. Midden-Nederland 14 februari 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:541; Rb. Overijssel 3 augustus 2017, ECLI:NL:RBOVE:2017:3087 en Rb. Overijssel 3 augustus 2017, ECLI:NL:RBOVE:2017:3086; Rb. Oost-Brabant 17 februari 2017, ECLI:NL:RBOBR:2017:835; Rb. Limburg 2 december 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:10468 en Rb. Limburg 2 december 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:10443; Rb. Noord-Holland 30 juni 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:5346; Rb. Oost-Brabant 26 oktober 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:6102; Rb. Midden-Nederland 22 oktober 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:7385 en Rb. Midden-Nederland 22 oktober 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:7356; Rb. Midden-Nederland 6 februari 2013, ECLI:NL:RBMNE:2013:024817.

71 De babbeltruc is een 'vorm van oplichterij waarbij criminelen onder een voorwendsel iemands vertrouwen winnen en hem vervolgens geld of goederen afhandig maken, m.n. het met een smoes binnendringen in een woning om te stelen.' (Vandale.nl (zoek babbeltruc)).

72 Het belang van motiveren wordt ook door Slachtofferhulp Nederland genoemd in het kader van de hoogte van vergoedingen voor ander nadeel ('Verschillen bij smartengeld', *NJB* 2019/1653 (p. 1992)).

73 G.J.M. Corstens/M.J. Borgers & T. Kooijmans, *Het Nederlandse strafprocesrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2018, p. 782.

74 Corstens/Borgers & Kooijmans 2018, p. 782-783.

75 In de literatuur wordt al langer betoogd dat er een grondslagverschuiving van de vordering benadeelde partij en de schadevergoedingsmaatregel plaatsvindt, zie bijvoorbeeld R.S.B. Kool, 'Victim's compensation: the emergence of convergence', *Utrecht Law Review* 2014, afl. 3, p. 14-2; B.F. Keulen, 'Het slachtoffer, de modernisering van het Wetboek van Strafvordering en de rechter', *Strafblad* 2015/37, afl. 3, p. 1-10 (online); R.S.B. Kool e.a., 'Civile schadeverhaal via het strafproces. Een verkenning van de rechtspraktijk en regelgeving betreffende de voeging benadeelde partij', Den Haag: Boom Juridisch 2016, p. 156 e.v., 193; Kool 2017, p. 2958-2959; M.S. Groenhuijsen, 'Van de regen in de drup. Van een kennisgestuurde slachtofferemancipatie in het strafrecht naar een 'goede bedoelingen slachtofferpolitiek anno 2018', *DD* 2018/14 (p. 176-177).

76 Verheij 2018, p. 19-20.

77 Een woninginbraak leverde op zichzelf onvoldoende bewijs om te concluderen dat was voldaan aan het oogmerkvereiste (Hof Den Haag 25 september 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:11340).

78 Hof Amsterdam 8 maart 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:904.

79 Hof Amsterdam 15 maart 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:871.

80 Hof Amsterdam 14 december 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:4620.

wordt bedreigd, wordt uitgevoerd.⁸¹ Daaruit volgt dat het aanjagen van vrees inherent is aan de bedreiging in de zin van artikel 285 Sr.

In het verlengde daarvan zouden vorderingen tot de vergoeding van immateriële schade ook kunnen worden toegewezen, wanneer de verdachte wordt veroordeeld voor belaging in de zin van artikel 285b Sr. Het oogmerk op het aanjagen van vrees is als bestanddeel in de delictomschrijving opgenomen en dient daarom voor een veroordeling te worden bewezen. Voor belaging is niet vereist dat de vrees zich daadwerkelijk heeft verwezenlijkt, belangrijk is dat het gedrag van de stalker in het algemeen daartoe geschikt en geëigend is en hij doelbewust handelt.⁸² Ook hier geldt dat met het bewijs van artikel 285b Sr meteen het oogmerk van het toebrengen van ander nadeel van artikel 6:106 sub a BW kan worden aangenomen. Voor delicten waarbij het aanjagen van vrees meer dan een marginale rol speelt, zou de doorgaans door artikel 6:106 sub b BW overstemde rechtsgrond van artikel 6:106 sub a BW dan ook een belangrijke functie kunnen dienen dan er tot op heden aan wordt toegedicht.⁸³

Een andere rechtsgrond waarop de vergoeding van ander nadeel kan berusten bij bijvoorbeeld bedreiging, belaging of inbraken die gepaard gaan met geweld of bedreiging met geweld, is onlangs herhaald in het *EBI*-arrest.⁸⁴ Uit dit arrest volgt dat ander nadeel ook kan worden vergoed, wanneer de ernst van de normschending en de gevolgen daarvan voor het slachtoffer een persoonsaantasting in de zin van artikel 6:106 sub b BW opleveren.⁸⁵ Daarvoor is dan niet vereist dat het slachtoffer geestelijk letsel heeft opgelopen. Een persoonsaantasting kan worden aangenomen, wanneer de aard en de ernst van het feit meebrengen dat de nadelige gevolgen daarvan voor de benadeelde voor de hand liggen.⁸⁶ Dit kan het geval zijn bij een ernstige inbreuk op de persoonlijke levenssfeer.⁸⁷ Delicten zoals bedreiging, belaging en inbraken vergezeld met geweld of bedreiging met geweld kunnen bij uitstek een ernstige inbreuk maken op de persoonlijke levenssfeer van het slachtoffer. In dergelijke gevallen is het denkbaar dat de rechter de vor-

dering tot vergoeding van ander nadeel toewijst op basis van deze rechtsgrond.⁸⁸ Op dit punt ligt ruimte voor verder onderzoek.

8. Conclusie

In het overzichtsarrest benadrukt de Hoge Raad het belang van het materiële burgerlijk recht en van het burgerlijk procesrecht, waaronder het bewijsrecht, voor de beoordeling van de vordering benadeelde partij en de begroting van de proceskosten. Het overzichtsarrest laat ruimte over voor verduidelijking en heroverweging. De vergoeding van materiële shockschade via het strafproces behoeft verduidelijking, evenals de combinatie van de vergoeding van immateriële shockschade en de vergoeding van affectieschade. Ook de verhouding tussen het vereiste van rechtstreekse schade en de leer van de redelijke toerekening verdient toelichting. Ten slotte verlangt ook de vergoedbaarheid van de proceskosten van de benadeelde partij verduidelijking. Uit het overzichtsarrest volgt niet of de Hoge Raad in het overzichtsarrest terugkomt op zijn eerdere arresten waarin slachtoffers via het strafproces voor een hogere proceskostenvergoeding in aanmerking kwamen dan via een civiele procedure. Als na het overzichtsarrest zou blijken dat slachtoffers een hogere proceskostenvergoeding kunnen krijgen via het strafproces dan via een civiele procedure, geeft dit aanleiding tot heroverweging. In het overzichtsarrest bevestigt de Hoge Raad immers dat de begroting van proceskosten volgens dezelfde maatstaf als in civiele procedures dient plaats te vinden. Ten slotte is het wenselijk dat de eisen waaraan de motivering van de beslissing over de vordering benadeelde partij moet voldoen, in heroverweging worden genomen. Beslissingen over vorderingen die specifiek en uitgebreid zijn betwist, behoeven volgens de Hoge Raad een ruimere motivering dan vorderingen die niet of niet gemotiveerd worden betwist. Echter, ook deze laatste categorie vorderingen kan gebaat zijn bij een nadere motivering. De rechtspraak laat namelijk voorbeelden zien waarin strafrechters gemakkelijker dan hun civiele collega's omgaan met vorderingen tot vergoeding van ander nadeel, met name wanneer zij niet of niet gemotiveerd worden betwist. Hoewel artikel 6:106 sub a en b BW in veel gevallen uitkomst kunnen bieden, moet telkens aan de voorwaarden van ander nadeel worden voldaan. De bereidheid van strafrechters om slachtoffers die direct of indirect worden getroffen door een strafbaar feit via het strafproces te compenseren, is groot. Het lijkt er zelfs op dat slachtoffers van misdrijven via een vordering benadeelde partij meer aan schadevergoeding kunnen krijgen dan slachtoffers van onrechtmatig gedrag dat niet (met succes) strafrechtelijk is vervolgd, ondanks dat de Hoge Raad nu heeft bevestigd dat het uitgangspunt het materiële burgerlijk recht is.

81 Machlelse, in: Noyon/Langemeijer/Remmelink, *WvSr*, art. 285 Sr, aant. 2 (online, bijgewerkt 19 juni 2013).

82 Machlelse, in: *WvSr*, art. 285a Sr, aant. 8 (online, bijgewerkt 19 juni 2013). Zie ook *Kamerstukken II 1997/1998*, 25768, 5H, p. 16.

83 Lindenbergh betoogde in zijn proefschrift reeds het belang van deze categorie voor vergoeding van ander nadeel bij strafbare feiten (S.D. Lindenbergh, *Smartengeld* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 1998, p. 98 e.v.).

84 HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376, *NJ* 2019/162, m.nt S.D. Lindenbergh (*EBI*); HR 29 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:12, *NJ* 2012/410 (*Blauw oog*). Zie ook E.F.D. Engelhard, 'Ruimer baan voor smartengeld bij inbreuken op fundamentele rechten? Een reactie op HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376', *UCALL Blog* 25 maart 2019, Blog.ucall.nl (zoek op *smartengeld*).

85 HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376, *NJ* 2019/162, m.nt S.D. Lindenbergh (*EBI*), r.o. 4.2.1. Zie ook HR 29 juni 2012, ECLI:NL:HR:2012:12, *NJ* 2012/410 (*Blauw oog*), r.o. 3.5.

86 HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376, *NJ* 2019/162, m.nt S.D. Lindenbergh (*EBI*), r.o. 4.2.1.

87 HR 15 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:376, *NJ* 2019/162, m.nt S.D. Lindenbergh (*EBI*), r.o. 4.2.1. Zie ook HR 9 juli 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO7721, *NJ* 2005/391, m.nt J.B.M. Vranken (*Groninger rellen*). Een ander voorbeeld is de ernstige inbreuk op het zelfbeschikingsrecht van de vrouw om een zwangerschap te kunnen beëindigen (HR 18 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:ARS213, *NJ* 2006/606, m.nt J.B.M. Vranken (*Wrongful life*)).

88 Zie S.D. Lindenbergh, 'Smartengeld wegens spanning, frustratie, ergernis en (ander) onbehagen? Over het begrip 'persoonsaantasting buiten lichamen en geestelijk letsel', *NTBR* 2019/20 (p. 129).